

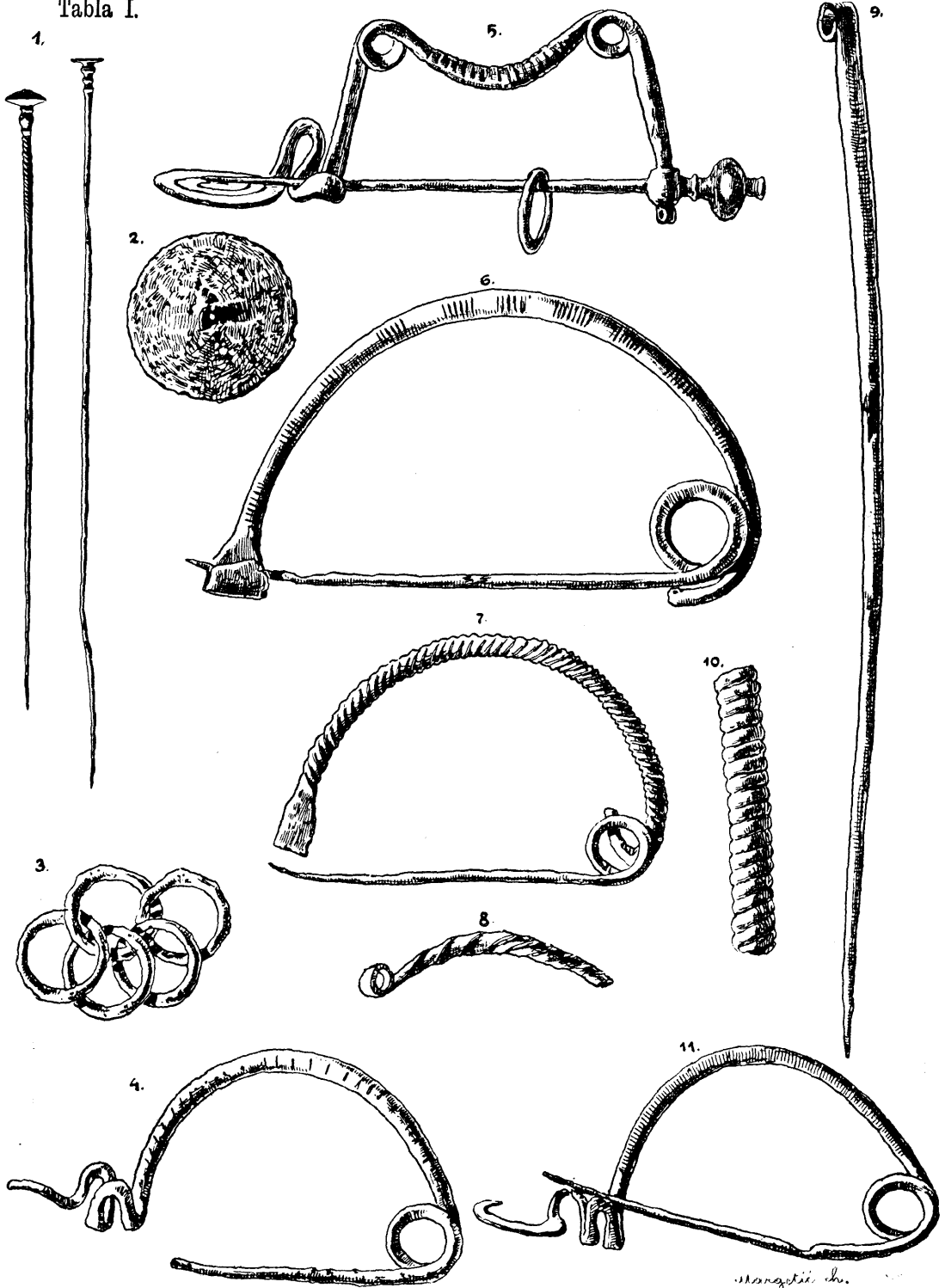
GROBLJE BRONSANOGA DOBA NA KLAČENICI KOD JABLANCA (KOTAR SENJ). — POVJEST MJESTA JABLANCA.

Na južnoj strani luke jablanačke diže se veoma strma Klačenica, na koju se čovjek samo uz velik trud, stupajući preko kamenja, koje se pod nogama odmiče, popeti može. Valovita je to od prilike 1 km. duga kosa, koja se proteže od zapada prema istoku, opadajući strmo na sjever k jablanačkoj luci, a još strmije na jug u dragu Zavraticu, do koje se spušta skoro neprohodan puteljak. Najzapadniji vrh Klačenice zove se Panas (120 m. iznad mora), a ovaj dijeli jedna uvala od t. zv. Gradine, u kojoj su četiri glavice. Sav predjel je veoma krševit, pa samo po gdjekoji kržljavi dračeviti grmić i po gdjekoja travka oživljuje to žalosno mjesto. U prastaro prethistorijsko doba morale su prilike biti nešto povoljnije, pa si je čovjek odabrao ovo gotovo nepredobitno mjesto kao sigurno zaklonište, u kojem mu se nije trebalo bojati se od ma kakova neprijatelja. Tu je zakopavao i svoje pokojnike u groblju, koje se nalazi na Panasu, spomenutoj uvali i obronku prve Gradinine glavice sve do jakoga suhozida, koji naselbinu zaštićuje sa zapadne strane.

Već godine 1889. konstatovao je S. Ljubić¹ prethistorijsko groblje na Klačenici, u kojem da su već više puta za blagom pohlepni ljudi našli grobova sa bronsanim priložima, koje su obično odmah uništili ili porazdavali. Pokušao je, da tu kopa, ali mu je uspjeh bio neznatan. Našao je više grobova, ograđenih velikim surovim pločama, kakove su služile i za pokrov (Steinkistengräber); kod glave i noguh da je bio suhi zid od kamena. Predmeta se našlo samo u jednom grobu, naime jedno veće i 47 manjih bronsanih dugmeta, jedna plosnata karičica (22 mm. u promjeru), dvije male sastavljene karičice (promjer 13 mm.), ulomci od 2—3 male karičice i od tanke limene pločice sa tri reda na odskok izbijenih piknjica. Ljubić je vidio i više ograda, sastavljenih od velikih ploča, sa promjerom od 6 m., te je jedan dao i raskopati, ali nije našao ništa. Možebiti to ni nije bio grob, nego doljnja građa od kakove koljebe. Sa Klačenice je Ljubić dobio na dar od braće Stokića jednu bronsanu ukosnicu, koja je dvije godine prije nadena. Ta igla (t. I, 1 lijevo u 1/2 n. v.), 192 mm. duga, ima veliku plosnatočunjastu

¹ Vjestnik XI 105.

Tabla I.

Predmeti sa Klačnice kod Jablanca (kotar Senj).

glavicu, manju i veću kvržicu, a ispod ovih je u gornjem dijelu urešena špiralnim žlijebom (tordirana).

God. 1895. i 1896. dao je na Klačenicima po nekoliko ura kopati g. Ljudevit Vukelić, kr. kotarski predstojnik u Senju, koji je prvi našao jedan predmet, koji je za datiranje toga prehistorijskoga groblja od važnosti. To je jedna bronsana fibula (t. I 5) na zmijolik luk sa špiralnom pločicom na nožici, 89 mm. duga i 32 mm. visoka. Taj oblik nastao je savijanjem od igle, koja je gore završavala plosnatom špiralom, ispod koje je u svrhu zapiranja načinjena kvačica. Proveslo je gore na obje strane po jedanput špiralno svinuto, a konveksno uvijeni srednji komad je crticama urešen. Svrha toga uvijanja i svijanja bila je, da fibula bude što elastičnija. Lijeva strana provesla sastoji od četverouglasto iskovane, a desni od oble žice. Igla je bila posebno rađena na oblik običnih igala ukosnica sa velikom okruglom glavicom, jednom manjom i jednom većom kvržicom; potonja je probušena, pa kroz nju provučeno proveslo, kojemu je onda kraj zavrnut, da se ne može izvući. Na igli još visi mala zatvorena karičica od bronsane žice, a slična nešto veća i osam manjih plosnatijega prereza nađene su osebice. Iz drugih grobova potječu: a) 26 komada bronsanih polukružnih dugmeta sa petljama za provlačenje konaca, b) velika ali veoma tanka bronsana igla (t. I 1 desno u $\frac{1}{2}$ n. v.), 270 mm. duga, sa okruglom pločicom na vrhu, ispod koje su jedna veća i dvije manje kvržice; slomljena na troje; c) debela bronsana igla, (t. I 9) 160 mm. duga, kojoj je plosnato iskovani gornji dio svinut u ušicu. d) Ulomak narukvice od tordirane žice (t. I 8) sa slično u ušicu svinutim krajem.

Potanje se je bavio naselbinom i prehistorijskim grobljem na Klačenicima muzejski povjerenik g. Cvjetko Vurster, inžinir u Otočcu¹. U kamenom ograđenom grobu, — koji je način pokopavanja za sve tamošnje grobove karakterističan, — našao je on čovječiji kostur, a uzanj više bronsanih predmeta, koje je narodnomu muzeju darovao. Ti predmeti jesu: a i b) Dvije fibule na jednostavni polukružni luk sa špiralnom pločicom na nožici (t. I 4 i 11), 73 mm. d. 35 mm. vis., odnosno 67 mm. d. i 31 mm. vis. Proveslo od deblje žice je crticama urešeno, koje su na manjem primjerku mnogo gušće poredane nego na većem. Elastičnost igle polučila se jedanput svinutom špiralom na glavi fibule; c i d) Dvije tanke okrugle pločice (t. I 2), 29 mm. u promjeru, sa rupicom u sredini, gdje je na obje strane prisastavljen tanak cilindrični šuplji valjak; možda glavice od igala ukosnica; e) 19 manjih sastavljenih karičica od žice, od kojih u jednom slučaju vise četiri na petoj (t. I 3), a u dva slučaja po tri komada na četvrtom, f) ulomak limena dugmeta sa većom reljefnom izbočinom po srijedi i nizom manjih u naokolo. — I g. Vurster ističe, da je veći dio grobova na Klačenicima već prekopan, a spominje jedno ograđeno grobište u obliku pačetvornoga tumula, za koje predmnijeva, da bi moglo biti grob kakova poglavara, ali si je prekopavanje istoga ostavio za zgodnije vrijeme.

¹ Vurster u Vjesniku n. s. IV str. 230 i sl.

Ova dotadanja zanimiva našašća na Klačenicu potakoše me, da i ja podem u Jablanac, a da pokušam, bi li se kakov uspjeh dao polučiti sustavnim kopanjem u prehistorijskoj nekropoli. Kada sam 24. i 25. kolovoza 1900 tamo bio, išao mi je domaći bilježnik g. Antuu Vukelić u svakom pogledu veoma ljubežljivo na ruku; jedino njegova gostoljubivost omogućila mi je i tako kratak boravak u inače lijepo ležećem selu, gdje nije svako tako sretan, da makar i za skupe novce nađe stan i opskrbu u kojoj od one tri gostione, ma imao on i najbolje preporuke. Odmah prvo poslije podne popeo sam se u pratnji nekolicine veoma slabih i nepouzdanih podgorskih radnika po najgoroj žegi, koja nije ni sutradan popustila, uz velike štrapace na Klačenicu i započeo posao na sjevernom obronku uvale između Panasa i Gradine na jednom mjestu, gdje sam opazio malu ogradu od naslaganoga kamenja. Našao sam tu mnogo sitnih hrbina od raznih posuda prehistorijskoga doba i nešto životinjskih kostiju. Grob na tom mjestu dakle nije mogao biti, nego valjda samo smetište jedne prehistorijske koljebe. Istim se je uspjehom kopalo i na druga tri mjesta dalje na istoku. I sutradan sam kopao na više mjesta, ali samo na jednom na obronku „Gradine“, 5 m. od spomenutoga utvrdnoga zida na zapad, našao sam u 0-50 m. dubljine grob, koji je dijelom bio isklesan iz živca kamena, a dijelom ograđen kamenjem nepravilnoga oblika. Kostu su bile više na hrpu složene, tako da si pravo ne mogu stvoriti slike, kako je mrtvac u veoma tijesni i kratki grob položen bio. Sigurno je samo to, da pokojnik nije bio spaljen i da su među kostima ležale nekako u spoju dvije bronsane fibule na luk, koje su pri polaganju u grob bile izvitlavite i u svojim špiralama pokidane. Obije fibule radene su na jednostavni polukružni luk sa polukružnom kvačicom za iglu na nogi; na glavi su po jedanput svinute u špiralu. Veća (t. I 6), 82 mm. d. i 50 mm. vis., urešena je na provesu sa više pruga od 6—13 na gusto poredanih naokolo tekućih crtica; manjoj (t. I 7), 61 mm. d. i 37 mm. vis. je proveso tordirano. — Vidio sam na Panasu i njegovom istočnom obronku više mjesta, gdje su prije prekapali Ljubić, Vukelić i Vurster i gdje je rovala spomenuta pohlepna čeljad, ali nigdje mi se više ne ukaza mjesto, koje bi me po svom vanjskom obličju moglo osokoliti, da dalje kušam sreću.

Predmeti iz prehistorijskih grobova na Klačenicu bitno se razlikuju od onih, što ih poznajemo iz drugih prehistorijskih groblja u ličko-krbavskoj i modruško-riječkoj županiji, a naročito imaju neki osebani oblik fibule, koje upravo tako služe prehistoričaru, da ustanovi doba kojega groblja, kao što u sličnu svrhu geologu služe stanovite školjke. Svako doba i veći predjel imaju naime svoje karakteristične kopče, koje u drugo doba i u drugim krajevima nisu bile u porabi. Jablanačkim analogne fibule na polukružni ili zmijoliki luk sa diskom na nožici ili bez njega u većem su broju poznate iz grobova zadnje (četvrte) perijode bronsanoga doba u Italiji, koja od prilike odgovara vremenu od g. 1300—1000 pr. Kr.¹ U Italiji ih se nađe koli na sjevernoj strani Apenina, toli i u srednjoj

¹ Montelius *La civilisation primitive en Italie* str. VI.; sr. Série A Pl. I 5, IV 25, V 40, XIV 204.

Italiji i u napuljskom kraju.¹ Pošto ih se evo nalazi i u Jablanču i kako ćemo viditi i na drugim nekim našim mjestima, to je dakako morala pri koncu drugoga tisućljeća prije Krista u hrvatskom primorju postojati ista kultura kao i u srednjoj Italiji, dotično neki življi saobraćaj između zapadne i istočne obale jadranskoga mora; nije dapače nevjerojatno, da je u to doba prebivalo u hrvatskom primorju isto pleme, koje je živjelo i u Italiji.

Sa fibulama (t. I 4 i 11) na polukružni luk sa diskom analognih komada nije se u hrvatskom primorju dosele nigdje našlo; neku udaljenu srodnost ima samo jedna nepotpuna fibula iz Garice² kod Vrbnika na otoku Krku, koja ima (oštećen) špiralni discus na nožici, ali joj je oblučno proveslo četiri puta špiralno zavijeno, dočim jablanačke imaju nesavijan luk.

Fibuli t. I 5 na zmijoliki luk sa diskom veoma je srodan jedan primjerak iz Triblja³ (kotar Crikvenica) i jedan nepotpuni iz Garice kod Vrbnika,⁴ a donekle srodna fibula poznata je i iz Drvara kod Doljnjege Unca u Bosni.⁵

Fibule t. I br 6 i 7 na jednostavni polukružni luk sa polukružnom kvačicom za iglu na nožici po sjeverozapadnim su krajevima balkanskoga poluotoka mnogo dalje raširene od predašnjih oblika, a ima med njima i nekoliko primjeraka ogromne veličine. Jednomu i drugomu jablanačkomu primjerku naj-srodniji su neki komadi iz Prozora⁶ kod Otočca, a spadaju ovamo još i komadi iz Vrepca kod Gospića,⁷ Brloga kod Otočca⁸ i Triblja⁹ u Hrvatskoj, iz Dobrinja (mjesto Šula)¹⁰ i Vrbnika (Garica)¹¹ na otoku Krku, iz Civljana kod Vrlike u Dalmaciji, iz Jajca¹², Jezerina kod Bišća¹³, sa Sobunara kod Sarajeva¹⁴, pa sa Ilijaka¹⁵ i Štrpaca¹⁶ na Glasincu u Bosni.

Ni neki od ostalih predmeta iz Jablanca nisu u ovom obliku u našim japodskim nekropolama u Lici obični. Tako mi n. pr. odanle nisu poznate onakove tanke urešene igle ukosnice kao što su one dvije na tabli I 1 (reproducirane su u 1/2 prave njihove veličine), a oblik t. I 9 znadem samo još iz Garice kod Vrbnika.¹⁷ Za ustanovljenje doba nije ni najmanje odlučno, što n. pr. ima i kasnije onakovih narukvica kao što je onaj ulomak od tordirane žice t. I 8 i sasma sličnih špiralnih

¹ Montelius u *Materiaux pour l'histoire primitive et naturelle de l'homme* XV (1880) 586.

² Ljubić Popis arheol. obj. nar. zem. muzeja u Zagrebu I. Predhistorička sbirka str. 166, 5; tabla XXXIII 263.

³ Ljubić Popis I str. 72, 3; t. X 36. Po iskazu pokojnoga župnika Balaša, koji ju je zajedno sa drugim tamo popisanim predmetima našao i po grizanskom kapelanu Gruberu narodnome muzeju na dar poslao, nisu ti predmeti nađeni u Grižanima nego u Triblju

⁴ Ljubić Popis I str. 166, 4.

⁵ Fiala u *Glasniku bos. herc. muz.* VI (894) 424, 1.

⁶ Ljubić Popis I str. 118. t. XIX 53 - 55.

⁷ Dva primjerka.

⁸ Ljubić Popis I str. 156, c 1 i još jedan potpuni primjerak.

⁹ Ljubić Popis I str. 71, 1 (= t. X 35,) 72, 2.

¹⁰ Ljubić Popis I str. 96. 31.

¹¹ Ljubić Popis I str. 165 B 1.

¹² Ljubić Popis I str. 97, 1 i 2.

¹³ *Glasnik bos. herc. muz.* V 288, 4.

¹⁴ *Glasnik bos. herc. muz.* III 427.

¹⁵ *Glasnik bos. herc. muz.* V 728, 29 a

¹⁶ *Glasnik bos. herc. muz.* VIII, 611.

¹⁷ Ljubić Popis str. 166 C 5.

cjevčica za nizanje u nizove, kao što je t. zv. saltaleone t. I 10., jer su ovako jednostavni oblici veoma dugoga vijeka, pa živu dugo i dugo bez ikakvih promjena.

Istočno od prethistorijskoga groblja nalazi se na Gradini utvrđeno mjesto, koje je lijepo opisao gosp. Vurster u svojem izvještaju u zadnjem „Vjesniku.“ Gradsko platno bilo je potrebno samo na zapadnoj, jednom dijelu sjeverne i na istočnoj strani, gdje je Klačenica bila najpristupnija; spram Zavratnice drage nije ga bilo, jer poradi strmice puteljka, koji se je lako mogao nagomilavanjem kamena učiniti sasvim neprohodnim, nije bilo potrebno. Na istočnoj i sjevernoj strani rabio je kod gradnje perimetralnoga zida kao cement čvrsti maz. Sama utvrda razdijeljena je sa dva poprječna zida na tri dijela, od kojih srednji i istočni sadržaje veći broj pačetvorinastih od kamena na suho zidanih kućica, koje su jedna do druge poredane. Gosp. Vurster je mislio, da su ovdje stanovali oni ljudi, koji su svoje mrtvace u prethistorijskom groblju na Panasu i okolini zakopavali, a mora tako da pomisli svako, tko one primitivne građevine vidi, koje mnogo podsjećaju na kiklopske zidove u grčkim krajevima. Kako je mjesto okrenuto k Zavratnici, koja može da služi kao luka, a da se brodova izvana ni ne vidi, došla mu je pomisao, da je ta naselbina kao stvorena za gusarsko gnjezdo u kraju, kojemu su u prastaro doba žitelji poradi gusarstva bili na zlu glasu. Da se osvjedočim, da li je mišljenje gosp. Vurstera ispravno, dao sam iz dvije stanbene prostorije u trećem odjelu utvrde izbaciti kamenje, koje je u nje sa zidova popadalo bilo. U jednoj dugoljastoj sobi (dimenzije iznutra 845×300 m.) sa 0.90 m. debelim suhozidom, koji je do 1.20 m. visine sačuvan, našlo se mjestimice kao nabijen pod od ilovače, ali i od živca kamena i poslaganoga većega kamenja. U zemlji crnici našlo se ulomaka zeleno glaziranoga suda, od stakla, nekoliko željeznih kovanih čavala, ulomaka od brusova, školjaka (*Spondylus gaederopus*, „kopito“), dakle takov inventar, koji spada u kasni srednji vijek, pa se ni malo ne podudara sa inventarom prethistorijskih onih grobova bronsanoga doba. Željezno jedno šilo, 0.08 m. dugo (sl. 31.), koje bi se inače moglo držati i starijim, sudeći po ostalim predmetima također će spadati u sredovječno doba.¹ Ali je prethistorijska na dvoje slomljena bronsana špirala (saltaleone; t. I 10), 44 mm. duga, koju sam u toj kućici našao, pa bi se stoga moglo pomišljati, da se je prethistorijska naselbina, a valjda i groblje, protezalo i preko cijele Gradine, samo što je ova u srednjem vijeku bila iznova naseljena.

Sl. 31. Željezno sredovječno šilo iz naselbine na Klačenicu kod Jablanca. Nar. vel.

U drugom odjelu utvrde na „Gradini“ dao sam čistiti i kopati i u jednoj oblongnoj zgradi blizu sjevernoga obronka Klačenice, zidanoj od

¹ Odavle je valjda 0.28 m. dugo koplje iz Jablanca u obliku šiljatoga lista, od kovanoga željeza sa tulicom osmerouglasta prosjeka

za naticanje na držalo, koje je god. 1895. darovao g. kotarski predstojnik Lj. Vukelić.

kamena lomljenjaka uz porabu morta. Dimenzije zgrade, koja ima ulaz na južnoj strani, a koja je valjda služila kao crkvice, iznose iznutra 7.90×4.24 m.; debljina zida iznosi 0.50 m. I tu je bilo hrbina od sredovječnih posuda i kovanih željeznih čavala, kojima je valjda krovna drvena građa bila prikovana.

Povjest Jablanca.

Jablanac se prvi put javlja u hrvatskoj povjesti u jednoj listini od 27. listopada 1179. pod imenom Ablana.¹ Tim pismom sklapaju Maličnik sin župana Borislava, njegov brat župan Strojan, Porugan, Mirko sin župana Bogdana i drugi njihovi rođaci mir sa rabskim izaslanicima biskupom Andrijom, sudcima Stjepanom i Mihom Dabranom Theodorovim i drugim plemićima. Župani Rabljanima obriču sigurnost u svojim zemljama i daju im suvlasništvo u svojem posjedu kraj mora u svrhu paše, obrađivanja zemlje, lova itd. a isto obećaju i Rabljani županima sa svoje strane. Rabljanima se dozvoljava jednako pravo na crkvu sv. Nikole, što ju sagradiše župani, kao što ga imaju i ovi sami.

Gdje su stanovali Maličnik i njegovi drugovi, pa gdje je bila spomenuta crkva sv. Nikole, ne znamo, ali nije nemoguće, da bi to mogla biti utvrda na Klačenicima, u kojoj se nalazi i zgrada, koja se velikom vjerojatnošću može držati za crkvicu. Svakako je drugo mjesto grad, što ga je god. 1251. na mjestu današnjega Jablanca zasnovao Stjepan, ban cijele Slavonije.² Ban izjavljuje, da je poradi čvrstoće brda Jablanich (montis Jablanich) i njegova zgodnoga položaja odlučio, da tamo sagradi grad. U to da su mu se javili poslanici grada Raba sudac Andrija de Cotapagna i Domigna Gambetta sa molbom, da im dade mjesta u tom gradu, a on to prihvaća i nalaže, da se na vrhuncu istoga brda (in vertice ipsius montis) sagradi kraljevski kaštel za porabu tamo živućemu narodu. Gradu se daju iste povlasti, što ih uživaju Trogirani, Šibeničani i drugi primorski kraljevski gradovi. Žiteljima se dozvoljava, da si biraju kneza, koji mora biti iz kraljeve zemlje, a sudci i vječnici smiju biti u Jablancu stanujući Rabljani. Jedna četvrtina dohodka od lukra, kraljevske i banske daće neka bude na porabu naseljenika, a ostale tri četvrtine neka idu kralju i banu. Rabljanima se dozvoljava slobodna trgovina po cijeloj kraljevini, a ako koji slučajno u kraljevini izgubi svoj imetak, nastojati će ban, da mu se povrati. U grad se neće primati neprijatelji Rabljana. Rabski trgovci ne trebaju nikakove daće da plaćaju. Zemlje spadajuće na Jablanić počam od Žrnovnice pa sve do Baga (Scrisa) neka se ostave žiteljima Jablanića, a strancima ne će biti dozvoljeno, da tu svoju stoku pasu.

¹ Farlati *Illyricum sacrum* V 238 = Kukuljević *Codex diplomaticus* II 110.

² Lucius *De regno Dalm. et Cr. l. IV c. IX.*

Kukuljević *Regesta u Starinama jugosl. akad.* XXVI str. 215.

U vršenju stečenih prava na Jablanac priječili su Rabljane krčki knezovi (Frankopani), koji su kao gospodari Senja svojatali cijelo Primorje od Novoga do Jablanca i imali u potonjem svoj kaštel, kojemu se još danas vide razvaline na sjevernoj strani jablanačke luke. S toga se Rabljani, akoprem mletački podanici, utekoše pod okrilje moćnoga bribirskoga kneza Pavla, bana Hrvata i gospodara Bosne, koji je bio neprijatelj krčkih knezova. Ovaj izdade njihovome knezu Marku Michieliju ddto Skradin 4. siječnja 1307. dvije listine, u kojima kao kakav suvereni vladar, ni ne spominjući kralja, Rabljanima podjeljuje važne povlastice, kojima se ono, što su oni dobili ugovorom od g. 1179. i listinom od g. 1251., obnavlja i raširuje. Jednom poveljom dopušta, da svi Rabljani smiju po cijelom njegovom vladanju i banovini, a i po svim zemljama njegova rodaka kneza Kurjaka slobodno i sigurno prolaziti, boraviti, vraćati se, trgovati bez ikakove carine, danka ili trgovine, a da ih u tom nitko ne smije priječiti. Drugom poveljom potvrđuje Rabljanima pravo vlasništva na sve zemlje, posjede, paše i šume, koje oni uslijed kraljevskih i banskih privilegija u njegovom vladanju posjeduju, a isto tako i na kaštel Jablanac i druga mjesta.¹

Dok je bio ban Pavao živ, teško da su krčki knezovi Rabljane mnogo uznemirivali u njihovim posjedima na kopnu hrvatskom, ali iza njegove smrti (1312) nastojahu, da ih odanle istjeraju. Na tužbu Rabljana prihvati se mletačka vlada, da obije stranke izmiri.² O tom sporu imademo jednostran izvještaj u pismu knezova Dujma i njegova sina Fridrika na mletačku vladu ddto. Otočac 2. srpnja 1314.³ Knezovi kažu, da su Rabljani za njihove odsutnosti plijenili po Krku i njihovim senjskim posjedima, a da ne samo nisu htjeli zato da dadu zadovoljštine, nego da su se pod zaštitom bana Pavla podigli na nove pohode. Na tužbu kneza Fridrika pred mletačkim duždom, da je mletačkim posredovanjem doduše došlo do izmirenja, ali da se stranke na urečenom sastanku u Sv. Jurju kod Senja nisu mogle pogoditi. Knezovi traže, da Mlečani pošalju svoga čovjeka, da stvar izvidi, ali na zahtjev duždov, da se zemlja Jablane vrati Rabljanima, primjećuju, da je ta zemlja u kraljevini Ugarskoj, od nje da ništa ne spada na Rab, nego da je ona uvijek spadala na okružje i gospoštiju senjsku. Njihovi predšasnici krčki knezovi da su kao vlasnici Senja Rabljanima doduše negda dali neke paše, poradi čega Rabljani sada onu zemlju svojataju, ali da oni sada tu zemlju pridržaju za sebe i neće više paša da dadu. U ostalom da se je za te zemlje javio još i Mladen, sin bana Pavla, koji također tvrdi, da su njegove. Konačno izjavljuju knezovi, da će Mlečanima za volju živiti sa Rabljanima u miru, kao sa susjedima i prijateljima, doklegod ovi budu htjeli. — Kako se je ta razmirica svršila, nije poznato.

Kada su poslije muhačke bitke počeli Turci provaljivati u Liku, pobrinuo

¹ Listine u kr. zem. arhivu u Zagrebu. Vjestnik kr. zem. arhiva I. str. 58. Klaić Povjest Hrvata II. str. V. Sr. Klaić Bribirski knezovi str. 84.

² Ljubić Monumenta Slavorum meridionalium I. str. 155, 164, 169.

³ Ljubić Monumenta I. str. 281.

se je kralj Ferdinand, da po utvrđenim mjestima smjesti posade. Godine 1537. spominje se kao posada u Jablancu (Jablanicz) „ein Pfleger“ i „4 Knechte“, za koje je u svrhu uzdržavanja trebalo mjesečno 15 for.¹ Kako međutim ova točka radi velike udaljenosti nije imala osobite strategičke važnosti, mora da se je skoro napustila, jer se u popisima posada od g. 1540., 1545. i 1549. više ne spominje.

Jablanac se opet spominje g. 1639. u spisima², koji se tiču spora između Nikole Frankopana Tržaškoga i senjskoga kapetana baruna Ivana Alberta Herbersteina. Frankopan se tuži, da Herberstein bez njegove dozvole naseljuje Vlahe na njegovim posjedima, da mu otima primorska imanja, a med ostalim i njegove od Turaka opustošene gradove (Schlösser) Starigrad i Jablanac i morlačke šume. Na to Herberstein odgovara ratnom vijeću u Gradcu, da je Nikola Frankopan siledžija, koji veli, da su sve luke od Novoga do Jablanca njegove, a ne Njegova Veličanstva. Bila je određena komisija, koja će stvar ispitati, ali je Frankopan prosvjedovao, da bi tu posredovala druga osim hrvatske komisije, a i Herberstein se je komisiji ugibao, ispričavajući se bolešću, a podnoseći opširni izvještaj, u kojem pobija frankopanske aspiracije. Glede Jablanca spominje, da su tamo Rabljani već od vremena kralja Krešimira (pogrešno zabilježeno Kazimira) imali i vršili pravo vlasništva. U hrvatski pisanom popisu luka od Senja do Dračevca, koji je tim povodom (g. 1639.) sastavljen, navodi se: „25. Fortica ka sse zoue Jablanac, pod nim dobar porat, od Starigrada do Jablanca migll pet taglianskih. 26. Porat Zauratnica, za gnim drugi porat Burny bok, treti porat Vragnak, dobri porti za brode i za ribu louiti, u gnih dobre vode, daleko od Jablanca migll pet talianskih.“

U XVII. vijeku mora da je frankopanski Jablanac bio prilično dobro naseljen, kada je g. 1690. mogao jablanački knez Lovro Milinković da odavle naseli 50 kuća u Pazarištu i Novom u Lici.³ Iza propasti frankopanske obitelji privukla je Jablanac kao što i sva zrinjsko-frankopanska dobra na se komora, protiv čega se tuži kapetan Rudolf grof Edling ddo. Senj 24. svibnja 1696., na što je kralj Leopold I. naredio, da se prilike u Liki i Krbavi uredi sporazumno među tajnim i ratnim vijećem te komorom.⁴ Teritorij razvaljene negda frankopanske tvrđice Jablanca spominje i Juraj Ladislav Nagy, uvodni povjerenik u svojem izvještaju od 2. svibnja 1692.⁵ o uvođenju grofa Sinzendorfa u županije Liku i Krbavu, koje je isti bio kupio, ali kasnije napustio.

Nešto podataka o Jablancu doznajemo iz dva popisa senjskih biskupa. Biskup Sebastian Glavinić u opisu Like i Krbave od g. 1696. javlja, da je Jablanac naseljen [katoličkim] Vlasima iz Krmpota i Sv. Jurja, da ima 96 kuća, 150 za oružje sposobnih ljudi i 700 duša, koje uzdržaju svećenika. Saslušav biskupov

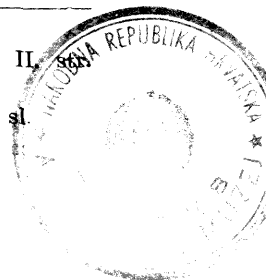
¹ Lopašić Spomenici hrvatske Krajine III 391.

² Lopašić spom. hrv. Kr. II. 200, 205, 206, 207, 209, 212, 213—219.

³ Lopašić Spomenici hrvat. Krajine II. 413.

⁴ Lopašić Spomenici hrv. hr. III 31 i sl.

⁵ Lopašić Spomenici hrv. Kr. II. 422.

govor, da su za crkvu sabrali milostinje oko 100 dukata i odlučili kupiti zvono i sliku uzašašća blažene djevice Marije.³ Biskup Martin Brajković u popisu župa senjsko-modruške biskupije od g. 1700. veli, da je u Jablancu u novije doba sagrađena crkva sv. Nikole, a da tamo župnika hrani nekoliko bunjevačkih kuća.⁴

Dr. Josip Brunšmid

¹ Lopašić Spomenici hrv. Kr. III 50.

² Lopašić Spomenici hrv. Kr. III 192.